

EN UNDVIGELSE, ET LØFTE OG EN UDSÆTTELSE

Om statslige undskyldninger og senkulturel anerkendelse i den dansk-grønlandske relation

MARIE LEINE

I året 2019 indtrådte danske officielle, statslige undskyldninger gentagne gange i den politiske og offentlige debat om det dansk-grønlandske forhold. Første gang var i februar, hvor Aaja Chemnitz Larsen fra det socialistiske parti Inuit Ataqatigiit (IA) og repræsentant for Grønland i det danske Folketing fremsatte et beslutningsforslag om en undskyldning for det såkaldte „Eksperimentet“: en tvangsfjernelse af 22 grønlandske børn i 1951 fra deres familier og hjem i Grønland til Danmark. Forslaget gennemgik en enkelt behandling i april i det danske folketing, hvor det blev afvist af den tidligere borgerlige regering (Venstre, Det Konservative Folkeparti og Liberal Alliance).

Ikke længe herefter, i juni 2019, var den grønlandske og danske offentlighed vidne til en historisk begivenhed. Den nyvalgte socialdemokratiske statsminister Mette Frederiksen overraskede, da hun under det årlige politiske folkemøde på Bornholm lovede en række statslige undskyldninger. Her meddelte Frederiksen først og fremmest, at hun havde i sinde at indfri det løfte, hun gav i 2016 til Godhavnsdrene: en gruppe danske mænd, som i 2005 gik sammen om at kræve en statslig undskyldning for de psykiske, fysiske og seksuelle overgreb, de som børn var udsat for, mens de var anbragt på den berygtede statslige „opdragelsesanstalt“ Godhavn. Men ikke alene havde Frederiksen i sinde at give en undskyldning til Godhavnsdrene. Hun lovede ligeledes en undskyldning til de nulevende voksne grønlandere, der havde været udsat for tvangsfjernelser som børn:

Skiftende regeringer har sagt nej til at give en officiel undskyldning. Men jeg vil gerne sige ja. Og jeg vil gerne ikke alene sige ja til Godhavnsdrene [...] jeg vil gerne sige ja til de grønlandske børn, der blev udsat for at blive tvunget til at være danske [...] Og derfor, hvis nogen spørger mig, hvad er det første, du vil gøre, Mette, hvis du bliver statsminister, så er svaret, at jeg på vegne af vores fortid, vores nutid og vores fremtid, så [sic] vil jeg gerne på vegne af os alle sammen give dem en officiel undskyldning (Mette Frederiksen i Ingvorsen et al. 2019).

Mens Frederiksen i begyndelsen af juli 2019 udsatte undskyldningen til „de grønlandske børn“, indfriele hun sit løfte til Godhavnsdrene i august samme år. Begrundelsen for udsættelsen var, at hun ville igangsætte et udredningsarbejde „for at forstå omfanget af svigt, og hvilke persongrupper der var berørt“ (Statsministeriet i Arp 2019). Senere i juli måned blev udsættelsen dog begrundet med et ønske om at imødekomme Naalakkersuisuts (Grønlands Landsstyre) ønske om at afvente den historiske udredning af forløbet af „Eksperimentet“, der tidligere på året var blevet planlagt af den tidligere borgerlige regering og formanden for Naalakkersuisut, socialdemokratiske Kim Kielsen fra partiet Siumut (S) (Ritzau 2019). Udsættelsen af undskyldningen blev mødt med harme fra flere fronter. Ikke mindst fra de grønlandske personer, der som børn blev udsat for tvangsfjernelsen, og som gentagne gange har rejst krav om en statslig undskyldning.

Hvor de fleste studier af nationale og statslige undskyldninger undersøger, hvad der er på spil, når stater inddrager undskyldninger i sine nationale fortællinger, undersøger jeg i denne artikel, hvad der sker i det dansk-grønlandske forhold, når spørgsmålet om danske, nationale undskyldninger indtræder i de statslige, officielle diskurser. I artiklen behandler jeg de to undskyldningsscenarier, der udspillede sig i den dansk-grønlandske relation i 2019: den tidligere borgerlige regerings afvisning og den nuværende socialdemokratiske regerings løfte. I min analyse ser jeg de politiske og sociale diskurser om den danske nation og den danske kolonihistorie, som anvendes i både afvisningen af og løftet om en officiel undskyld som forbundne. Jeg trækker her på Elisabeth Povinellis (2001, 2011) begrebsverden om senliberalisme og senliberal kulturel anerkendelse. Jeg vil vise, at de forskellige undskyldningsscenarier, som er karakteriseret ved anerkendelsesstrategier af undvigelse, løfte og udsættelse, er forbundne, idet de deler en trang til kontrol over forskellighed. Senliberalisme udgør for Povinelli et globalt „terræn“ af forskelligartede, men relaterede former for styring af og kontrol over forskellighed (op.cit.28). Det er den form, som „liberal guvernamentalitet har taget, da den svarede på en række legitimitetskriser i efterdønningerne af antikoloniale, nye sociale bevægelser og nye islamiske bevægelser“ og de alternative sociale verdener, disse bevægelser repræsenterede fra 1950'erne og frem (op.cit.25, min oversættelse). For Povinelli er forskellighed en krise- og konfliktfyldt enhed, når den markerer den senliberale stats ulighedsskabende strukturer og politikker (ibid.). Med forskellighed mener Povinelli forskelle i social, politisk og affektiv væren i verden som i deres tilstedeværelse og udøvelse repræsenterer alternativer til den normative, senliberale stat.

Ifølge Povinelli er den suveræne stat en central aktør i udøvelsen af kontrol over forskellighed (ibid.). I sin teori om den senliberale stat forklarer Povinelli, at hvor staten tidligere blev anset som omsorgsgiver, må kulturen som tingsliggjort enhed under senliberalismen drage omsorg for (sin egen) forskellighed

(op.cit.26). Staten skal derimod give plads til, at kultur kan tage vare på sin egen forskellighed. Således fremstår staten som ansvarsløs over for de forskelligheder og uligheder, den selv producerer og muliggør gennem sine politikker og styringsformer (ibid.). „Fejler“ en „kultur“ i at tage ansvar for og udbedre interne sociale uligheder, er det dermed ikke staten og dens politikker eller strukturel ulighed, der kan eller skal bebrejdes, men „kulturens“ egen iboende usamtidighed (op.cit.26-27). Visse forskelle, forklarer Povinelli, er dog for genstridige til, at den senliberale stat kan forløse dem gennem tilskrivningen af eget (kulturelle) ansvar for egen (kulturelle) forskellighed. Her er det, at senliberal kulturel anerkendelse mobiliseres som en mekanisme af kontrol. Genstridige forskelle har en potentialitet til at indtræde som en begivenhed i den senliberale verden (op.cit.31). En begivenhed er aktualiseringen af forskellighedens krisefyldte potentiale for at gøre konkret, synligt og forståeligt og dermed markere den senliberale stats fundamentale ulighedsskabende strukturer. For at kontrollere dette mobiliseres derfor statslige sociale og politiske diskurser samt affektive inddragelser til at forløse forskellighedens krisefyldte begivenhedspotentiale (op.cit.31-32). Heri må visse dele af den krisefyldte forskellighed anerkendes, men kun de forskelligheder, som ikke udfordrer fundamentet for den senliberale stats forståelsesverden og autoritet (op.cit.50). I processer af senliberal kulturel anerkendelse opstår der altså specifikke grænsedragninger. I mobiliseringen af officielle, statslige diskurser opstår en distinktion mellem, hvilke forskelle der kan anerkendes og inkorporeres i den senliberale, normative verden, og hvilke der må udgrænses og efterlades for igen at kunne indtræde som eget ansvar for egen (kulturelle) forskellighed (ibid.).

I den første del af denne artikel skitserer jeg, hvordan dominerende danske narrativer om den historiske og nuværende dansk-grønlandske relation er kendetegnet ved en ambivalens, der fluktuerer mellem national skam og stolthed. Jeg rammesætter denne fluktuering i det teoretiske felt af bosætternationalistiske og -kolonialistiske studier, hvorigennem jeg viser, hvordan en fortsat nærhed mellem Grønland og Danmark præsenterer den danske stat og majoritetsbefolkning for en kontinuerlig konfrontation af forskellighed.

Dernæst analyserer jeg folketingsdebatten fra april 2019, hvor det senest blev afvist at give en officiel, statslig undskyldning til de grønlandske voksne, der som børn var udsat for tvangsfjernelser. Jeg argumenterer for, at Chemnitz Larsens beslutningsforslag præsenterede den tidligere regering for en forskel i affektiv og social væren, og viser, hvordan forskellighedens begivenhedspotentiale blev søgt kontrolleret og afdæmpet af den tidligere regering. Jeg fokuserer først på, hvordan „sund fornuft“ muliggjorde en undvigelse af ansvar for afvisningen. Dernæst viser jeg, hvorledes affektladede diskurser om skam (Ahmed 2004; Kladakis 2012), ansvar og uskyldighed (Ticktin 2017) kan forstås som en

række affektive strategier, der blev mobiliseret af den tidligere regering, da de dominerende narrativer om den dansk-grønlandske relation blev udfordret gennem kravet om en statslig undskyldning. Jeg argumenterer for, at disse affektive strategier er del af et terræn af sociale og politiske diskurser, der optegner bestemte grænser for anerkendelse. Først gennem deres invitation ind i et specifikt, dansk følelsesfællesskab i rigsfællesskabsrelationen og dernæst gennem deres udsættelse af en plads til affektiv forskellighed inden for denne relation. Denne undvigende og grænsedragende form for anerkendelse forstår jeg som en specifik form for senliberal kulturel anerkendelse, hvori den tidligere regering forsøger at løse en legitimitetskrise gennem kontrol.

I næste del af artiklen bygger jeg videre på denne forståelse af senliberal kulturel anerkendelse. Her behandler jeg nuværende statsminister Mette Frederiksens løfte om og udsættelse af en undskyldning. Hvis en afvisning af en undskyldning kan forstås som en specifik grænsedragende og undvigende form for senliberal kulturel anerkendelse, hvilken rolle spiller Frederiksens imødekommende løfte om en undskyldning? Betyder udsigten til en undskyldning, at grænsedragningerne brydes, og at der gøres plads til affektiv forskellighed inden for statens fortællinger? Ved at vise, hvordan løftet om en undskyldning kan ses som grundet i de samme impulser af kontrol over forskellighed, som også den tidligere regering udviste, argumenterer jeg for, at løftet også kan forstås som et udtryk for en form for senliberal kulturel anerkendelse. De sociale og politiske diskurser, som Frederiksen trækker på i sit løfte om en undskyldning, signalerer statens ønske om at bibeholde sin politiske og kulturelle dominans og er således et udtryk for den senliberale stats vedblivende behov for kontrol over forskellighed.

Mellem national stolthed og skam

Dansk kolonialisme i Grønland adskiller sig på en række områder fra nationens kolonialisme i andre territorier (se Brimnes 2012; Andersen 2014; Thisted 2008). Dette skyldes delvist koloniadministrationens målrettede indsats for at bevare og beskytte den grønlandske fangerkultur (se Marquard 1998; Priebe 2014; Rud 2013, 2017). På grund af den fortsatte rigsfællesskabsrelation med Grønland kan den danske kolonisering af landet ikke uden videre afskrives som et overstået kapitel i historien (se Olwig 2003; Thisted 2008). Den fortsatte nærhed mellem landene er fyldt med ambivalens, når danske, nationale selvforståelser og -fortællinger præsenteres for historiske overgreb og grønlandske krav om deres anerkendelse (Kladakis 2012; Thisted 2014:168-70; Rud 2017:128-32). Med andre ord er der i relationen med Grønland en anden intimitet og en nær frekvens af konfrontationer med nationens kolonihistorie.

Fortællingen om, at Danmark har været en særlig „human“ og godartet kolonimagt, især i koloniseringen af Grønland, dominerer forhandlinger om den koloniale fortid i Danmark (Loftsdottir 2013; Rud 2017:131; Thisted 2018). De kultur- og traditionsbevarende koloniadministrative praksisser bliver ofte fremhævet som bevis for dansk godhed, og i nutiden fremskrives den store, danske „kærlighed til grønlænderne“ (Thisted 2018:85), anset som altid at have karakteriseret dansk engagement i territoriet (ibid.; Thisted 2015:107). Denne kærlighed artikuleres ofte gennem familiære idiomer, der affektivt optegner en art „mor-barn-relation“ mellem Danmark og Grønland (Thisted 2018:86). Gennem en række affiniteter med arktisk-orientalistiske fremstillinger (Jensen 2015; Thisted 2003:62) har denne kærlighedsfortælling stærke understrømme af paternalisme og fortællinger om modernitet, hvori Grønland og grønlænderne står tilbage som en slags ikke-helt-modne, ikke-helt-moderne subjekter modsat de modne og moderne danskere, der skal beskytte og værne om dette grønlandske barn (se Rud 2017:127-38; Thisted 2003).

Året 2019 markerer en række positive udviklinger i den dansk-grønlandske relation. Rigsfællesskabet og hermed Danmarks relation til Grønland skal være en obligatorisk del af den danske folkeskoles undervisning, og året markerer 10-året for Grønlands selvstyre og 40-året for det grønlandske hjemmestyre. Danmark har ydermere opnået international anerkendelse for sin implementering af FN's erklæring om oprindelige folks rettigheder inden for Rigsfællesskabet, hvor Grønland og grønlændere fremskrives som en ligeværdig del af det danske rige (Gad 2008). Det er dog også en relation, der er kendetegnet ved en grønlandsk afhængighed af det danske bloktilskud og en fortsat dansk kontrol over vigtige institutioner om retssystemet og suverænitetsområder såsom udenrigspolitik i Grønland. I de seneste år har der derudover været en række vigtige politiske arbejder i både Grønland og Danmark for at udbrede kendskab til landenes fælles historie. Både Grønlands forsoningskommission, som arbejdede 2015-2018, og den grønlandske forening i Danmark, Nalik, fokuserer på at belyse oversete elementer af den dansk-grønlandske koloniale og postkoloniale historie og samtidig gennem vidensdeling og opsøgende arbejde.

Samtidig med disse fremskridt eksisterer der dog også en dansk, national skam over kolonitiden, der kan blusse op, når offentligheden og staten præsenteres for krav om anerkendelse af og undskyldninger for historiske overgreb begået mod den grønlandske befolkning, samt nutidige strukturelle asymmetrier mellem landene (Kladakis 2012; Rud 2017:128-32; Thisted 2014:168-70). Denne skam kommer ofte til udtryk gennem skyldbetyngede diskurser, som på trods af at de bevæger sig på grænsen af at anerkende historiske overgreb, kolonial dominans og fortsatte asymmetrier, alligevel reproducerer det danske subjekt som det an-

svarstagende, modne subjekt og grønlænderne som stakler, der herigennem gøres agensløse og fratages deres stemmer (Thisted 2014:170; 2015). To modsatrettede bevægelser påvirker altså dominerende danske selvforståelser af kolonitiden i den nuværende rigsfællesskabsrelation til Grønland: én, hvori der har været og er en god kærlighedsfyldt, familiær relation, men også én, hvor den danske stat og nation skammer sig, når de konfronteres med grønlandske krav om anerkendelse for historiske overgreb og fortsatte asymmetrier i relationen.

At disse modsatrettede bevægelser ikke kun aktualiseres i spørgsmålet om den danske kolonihistorie, er vigtigt at fremhæve (se fx Kladakis 2012:33-36; Rud 2018:132-35). Her er det interessant at inkorporere indsigter fra bosætterkolonialistiske og -nationalistiske studier (Cox 2017; Veracinni 2011; Wolfe 2006). Begrebet bosætterkolonialisme er opstået som en distinktion af de koloniale kontekster, hvori koloniseringen af et territorie har ledt til en udskiftning af den oprindelige befolkning med bosættere gennem territorial overtagelse, fordrivelse og folkemord (Wolfe 2006:388). Det er vigtigt at fremhæve, at disse processer ikke har præcedens i den danske kolonisering af Grønland. Forskere og teoretikere, der arbejder inden for feltet bosætterkolonialisme, fremhæver dog, at den må ses som en igangværende „struktur af dominans“ (Coulthard 2014:151), der søger at bibeholde retten til og sikringen af sine territorier: „Territorialitet er bosætterkolonialismens specifikke ufravigelige element“ (Wolfe 2006:388). Det er ligeledes en bibeholdelse af retten til kulturel og politisk dominans, der søges opretholdt gennem blandt andet anerkendelsespolitikker af retten til kulturel forskellighed inden for bosætternationalens normative og lovmæssige ramme (Coulthard 2014; Povinelli 2001). I denne ret til forskellighed, ofte lovmæssigt nedskrevet og formaliseret gennem forskellige anerkendelsespolitikker, står bosætterkulturen altså i sidste ende tilbage som den fortsatte overlegne, som den, der er i fortsat kontrol over tildelingen af anerkendelse af retten til forskellighed.

I stater, hvor der eksisterer en „intern Anden“ i kraft af oprindelige befolkningsgrupper, aktualiserer „den Andens“ tilstedeværelse konflikter i hegemoniske liberale demokratiske idealer om lighed, ligestilling og retfærdighed (Coulthard 2017; Dalsheim 2002; Veracini 2011:2). Ideal, som er forankret i og fremkalder følelser af og tanker om en befolkning bundet sammen af ligeværd, inklusion, retfærdighed og modernitet (Povinelli 2001:35; Veracini 2011:2). Inden for det bosætternationalistiske felt forstås disse idealer som intimt forbundne til og afhængige af den „interne Andens“ territoriale, kulturelle og politiske underlæggelse af bosætterkulturen (Coulthard 2017; Povinelli 2001). Majoritetsbefolkningen og staten bliver dermed ofte præsenteret for en konflikt af forskellighed: en forskellighed mellem egne, demokratiske selvforståelser af demokratisk lighed og retfærdighed og så de forskelle, der produceres gennem og af konkrete historiske og nutidige realiteter og relationer af asymmetri og ulighed (Ahmed 2004:

101-21; Povinelli 2001). At bibeholde en territorial, politisk og kulturel (fortsat) dominans gennem asymmetrier i en tid med liberal-demokratiske frihedsværdier er dermed en kontinuerlig, krisefyldt ideologisk proces af anerkendelse i bosættelsesinternationalistiske formationer. En proces, der kræver fortsatte forhandlinger om relationer gennem tid, rum og relationer i nutiden.

I det følgende vil jeg vise, hvordan Chemnitz Larsens beslutningsforslag og krav om en statslig undskyldning i februar 2019 aktualiserede denne type af forhandlinger og ledte til en række strategier om anerkendelse fra den danske stat. Disse strategier opstår ikke kun som en forhandling om fortiden. Jeg ser dem også som udtryk for en igangværende konfliktfyldt og ambivalent forhandling om den nutidige, politiske relation mellem landene. Jeg vil fokusere på, hvordan forslaget repræsenterede en krise- og konfliktfyldt forskel, idet der igennem det blev præsenteret en anderledes affektiv og social væren i den dansk-grønlandske relation end ovenstående danske dominerende, nationale narrativer og idealer.

Eksperimentet

En af de begivenheder, der i den dansk-grønlandske relation ofte præsenterer offentligheden for ovenstående modsatrettede bevægelser af skam og stolthed, er netop „Eksperimentet“: en begivenhed, der aktualiserer både smertefulde minder i begge nationer og en synliggørelse af historiske og fortsatte asymmetrier mellem landene. Tvangsfjernelsen af de grønlandske børn i 1951 var et forudgående led i den kommende daniseringsproces, der fra 1953 og frem til det grønlandske hjemmestyres indførelse i 1979 bestod af en målrettet indsats fra dansk og grønlandsk side for en modernisering af Grønland, som nu skulle skifte status fra dansk koloni til dansk amt (Gülow 2017:321). Præsenteret for internationale krav og pres om afkolonisering fra blandt andet FN og sociale og politiske antiimperiale bevægelser skete der en særlig bevægelse i den danske stats håndtering af denne afkolonisering. I stedet for at igangsætte en formel afkoloniseringsproces bestående blandt andet af en mulig tilbagetrækning fra territoriet valgte den danske stat og de ansvarlige grønlandske politikere i stedet at rekonfigurere forholdet mellem landene, udtrykt i daniseringen.

Daniseringen anses nu bredt som en proces, hvis formål var assimilering med danske værdier og samfundsformer. Den var en søgen efter at „gøre Grønland til et Norddanmark og grønlænderne til norddanskere“ (Heinrich 2014; se også Jensen 2004). Tanken bag tvangsfjernelsen i 1951 var, at disse 22 børn skulle skoles i dansk sprog og danske værdier og levevis gennem et kortvarigt ophold i Danmark og derefter returnere til Grønland og tjene som en ny, national elite (Bryld 1997; Gülow 2017:328). Både den danske stat, dansk Røde Kors, Red

Barnet og det daværende grønlandske landsråd (med 19 stemmer for og fire imod) støttede projektet. Men børnene kom aldrig tilbage til deres familier. De blev enten bortadopteret til de plejefamilier, de havde boet hos i Danmark, eller anbragt på et nyetableret og danskrevet børnehjem i Nuuk (Bryld 1997; se også selvbiografien Thiesen 2011). Dette „sociale eksperiment“ står for mange i Grønland og i Danmark som et fortættet og mættet symbol på både de koloniale praksisser fra før 1953 og de praksisser af kontrol og styring under og efter daniseringen, som blev udøvet i moderniseringens navn. „Eksperimentet“ er ligeledes blevet et symbol for mange grønlændere på de følelser og oplevelser af asymmetri i den dansk-grønlandske relation, der fortsat eksisterer i dag.

I det følgende vil jeg vise, hvorledes disse følelser og oplevelser af fortsat asymmetri kom til udtryk i Aaja Chemnitz Larsens beslutningsforslag om en statslig undskyldning for tvangsfjernelserne.

En blotlæggelse af asymmetri

Den 7. februar 2019 fremsatte Chemnitz Larsen (partiet Inuit Ataqatigiit) sit beslutningsforslag om en officiel, dansk, statslig undskyldning for tvangsfjernelserne. I sit beslutningsforslag fremhæver Chemnitz Larsen, at tvangsfjernelserne har haft „alvorlige konsekvenser i forhold til identitet, familierelationer, sprog og kultur“, som de „nulevende stadig mærker i dag“ (Folketinget 2019a:1). Hun skriver videre: „Hændelsen har historisk set og i et nutidigt perspektiv ligeledes [haft] betydning for relationen mellem Grønland og Danmark“ (ibid.). Lignende overgreb har fundet sted i Canada og Australien, skriver Chemnitz Larsen, hvor disse stater har undskyldt for de historiske integrationsprojekter af oprindelige børn ind i den „hvide majoritetskultur“ (op.cit.2). Derfor burde Danmark følge trop og undskylde (ibid.). Hun skriver, at mange i det grønlandske samfund oplever en „splittet identitet“, blandt andet som følge af daniseringen, og at den danske stat burde følge organisationen dansk Røde Kors' eksempel, som i 2015 undskyldte for sin medvirken i „Eksperimentet“. Videre fremsætter Chemnitz Larsen, at hændelsen er ude af trit med både FN's børnekonvention og FN's deklaration for oprindelige folks rettigheder (ibid.).

I forslaget ser vi, at Chemnitz Larsen generaliserer tvangsfjernelserne og ser dem som en del af de bredere processer af assimilation og integration under daniseringen. Hendes inddragelse af internationale organer (FN og Røde Kors) samt andre nationale kontekster, hvori undskyldninger er blevet givet (Canada og Australien), placerer forslaget som del af bredere, globale, postkoloniale geografier og historier. Hermed muliggøres også, at kravet lokaliseres i en specifik, politisk nutidig relation. En anden generalisering finder sted, når Chemnitz

Larsen affektivt inddrager den grønlandske befolkning. De negative konsekvenser („sprog“, „identitet“, familie og „kultur“), som tvangsfjernelsen havde for dem, der blev udsat for den, sættes i relation til bredere, delte følelser af „splittede identiteter“ i den grønlandske befolkning i nutiden. Således er tvangsfjernelserne ikke afgrænset til at være en isoleret hændelse. De kollektiviseres og gøres nærværende i nutiden. Denne blotlæggelse af fortidig og nutidig strukturel og affektiv asymmetri står i kontrast til de dominerende, danske narrativer og selvforståelser om den historiske og nutidige relation til Grønland og grønlandere. Det er denne blotlæggelse, som gjorde forslaget til en begivenhed, der måtte kontrolleres.

I tiden mellem Chemnitz Larsens fremsættelse af beslutningsforslaget i februar og behandlingen af det i folketingsalen i april 2019 indgik den daværende statsminister Lars Løkke Rasmussen (partiet Venstre) og formanden for Naalakkersuisut Kim Kielsen (Siumut) imidlertid en aftale om den såkaldte „lufthavns pakke“. Den danske stat, måske nervøs over den øgede interesse for Grønland fra blandt andet kinesiske investorer, ville gennem en række lån og tilskud yde yderligere finansiel støtte til udbygningen af lufthavne på den grønlandske vestkyst. Efter et møde mellem de to statsministre i slutningen af februar 2019 blev låneaftalen offentliggjort foruden offentliggørelsen af den historiske kommission, der skulle have til opgave at udrede konteksten og baggrunden for Eksperimentet. Hvor en mulig forbindelse mellem et dansk ønske om fortsat territorial kontrol gennem lån og gældsættelse af Grønland samt åbningen for en anerkendelse af uret gennem kommissionsnedsættelsen rejser yderligere spørgsmål, er mit fokus for nu på Chemnitz Larsens præsentation af beslutningsforslaget i Folketinget.

På trods af de politiske begivenheder, som opstod mellem fremsættelsen af beslutningsforslaget og behandlingen af det i april, og selv om en dansk afvisning af aftalen var at forvente, er det alligevel relevant at se på, hvordan den tidligere regering begrundede sit afslag. Jeg vil derfor se nærmere på, hvorledes den tidligere børne- og socialminister fra Det Konservative Folkeparti, Mai Mercado, gennem forskellige undvigelsesstrategier håndterede den krisefyldte forskel og begivenhed, som beslutningsforslaget repræsenterede.

Afvisningens og undvigelsens sunde fornuft

For Mercado var beslutningsforslaget om en statslig undskyldning „rigtig, rigtig vanskelig“, da tvangsfjernelserne repræsenterede „en meget ulykkelig del“ af Danmarks, Grønlands og landenes fælles historie (Folketinget 2019b:2). Historien herom gjorde et „uudsletteligt indtryk“ på Mercado (ibid.).

Samtidig fremhævede hun, at tvangsfjernelserne skete med „gode intentioner“ (ibid.). „Tankegangen“, sagde Mercado, var „en anden end den, vi har i dag“, og hun sagde videre, „vi lever i dag i en helt anden tid“ (ibid.). Denne fælles tid er en, hvor „kolonitiden er et for længst overstået kapitel“, og hvor der har været „en gennemgribende positiv udvikling“ i forholdet mellem landene. Dette forhold er nu karakteriseret af „ligeværd, respekt og samarbejde“, hvorefter Mercado indskød, at hun følte en „meget stor kærlighed“ til Grønland (ibid.). Ifølge Mercado var beslutningen om at afvise en undskyldning „principiel“ (ibid.). „[D]et kan ikke lade sig gøre at dømme fortidens beslutninger ud fra den viden og ud fra de værdier, vi har i dag“, sagde hun og sagde videre, at dette er en holdning, som „skiftende regeringer“, uagtet parlamentarisk tilhørsforhold, har haft (ibid.). Dette gjaldt desuden også for „det hvide snit“, „drengene fra Godhavn“ og det „dansk-vestindiske [sic] forhold“ (op.cit.6, 7). „Jeg synes ikke, det tilkommer mig at bedømme, hvad andre nationer har truffet af valg i forhold til deres interne affærer“, udtalte Mercado, og „[jeg] anerkender egentlig fuldstændigt, hvad vi har foretaget os“ (op.cit.3).

Igennem debatten fremhævede Mercado desuden gentagne gange, at hun var „rigtig ked af“, at det gjorde hende „umådelig trist“, og at „[v]i kun kan tage afstand fra de gerninger“, som blev begået i fortiden (op.cit.3) Et lignende eksperiment ville „aldrig – aldrig! – kunne ske i dag“ (ibid.), „skal“ ikke ske i dag, for „tiden i dag er en anden“ (op.cit.6). „Historien står ikke til at ændre“, sagde hun, men nedsættelsen af den historiske kommission muliggør nu, at „vi [kan] blive klogere på den og se vores fælles fortid i øjnene“ (op.cit.2). På trods af at Mercado kraftigt understregede, hvordan og hvor meget hun var påvirket af de „ulykkelige konsekvenser, som beslutninger i fortiden har haft for de berørte personer“, og at det „på ingen måde er let“, så kan „regeringen altså ikke støtte beslutningsforslaget“ (ibid.), selv om det er „svært“ og „rigtig, rigtig beklageligt“ (ibid.). Derfor var hun også „glad“ for, at der vil komme en historisk udredning, for at man, uden at „placere skyld“, kan forstå „nuancerne“ i de beslutninger, der blev taget (ibid.). Først der kan man se historien „i øjnene“ – som en specifik begivenhed i en specifik relation og (isoleret) lokalitet, specifikt placeret i en „for længst overstået kolonitid“ udredt af fagfolk.

Hvad er det for en „anerkendelse“, der træder frem her? Hvad er en anerkendelse, når den samtidig følges af en afvisning om at undskylde? Hvor noget af det mest påfaldende i Mercados udtalelser i debatten er det følelsesprog, hun mobiliserer, er det vigtigt at holde for øje, hvordan hun også igennem hele debatten indvæver en statslig og politisk autoritet i afvisningen. I den næste del af denne artikel behandler jeg de affektive strategier, Mercado benytter i afvisningen. Men først vil jeg fokusere på de måder, hvorpå hun legitimerer afvisnin-

gen ved brug af statens og den sunde fornufts autoritet (se fx Abu El-Haj 2001; Ahmed 2004:118-20).

I debatten trækker Mercado på autoriteten af en tidligere og nuværende politisk statsenhed: „Tidligere regeringer“ har (allerede) afvist at undskylde. Det er altså (allerede) engang (i fortiden) blevet besluttet, at der ikke „kan“ undskyldes for fortiden, og denne regering følger blot dette „principielle“ standpunkt. Afvisningen bliver således gjort forståelig som en slags selvfølgelighed, nærmest en uundgåelighed, for det er egentlig ikke denne regering, der afviser. Denne undvigelse af ansvar for sin egen afvisning opererer gennem sin umiddelbare selvfølgelighed, sin umiddelbare indiskutable logik og fornuft. For det er allerede bestemt, bestemt af en bredere politisk, statslig enhed før og nu (se også Ahmed 2004:118). Derudover appellerer også Mercados inddragelse af det såkaldte „hvide snit“ og andre lignende sager til en specifik form for fornuft. Ved at inddrage andre fortidige statslige overgreb generaliserer hun Chemnitz Larsens krav om en undskyldning og gør det stumt. Tvangsfjernelserne gøres hermed til en fodnote i historiens barske realiteter af statsmagt. For skal man så til at undskylde for alt nu?

Yderligere søger Mercado at neddæmpe sin afvisning ved at inddrage den historiske kommission. Udredningen er „vigtig“, siger Mercado, for at kunne „se“ historien. „Historien“ kan dermed først indtræde som forståelig og synlig gennem de parametre for sandhed, som videnskabelighed og redelighed tilbyder. De mere generelle og kollektive følelser af fortidig og nutidig asymmetri, som indgår i Chemnitz Larsens krav om en officiel undskyldning, annulleres hermed. Gennem dette greb markerer Mercado i samme vending den danske stat som den, der skaber den sande historie over sine egne overgreb, som den, der er i (fortsat) kontrol over historien.

Statens og videnskabens rationalitet og fornuft står her som en autoritet, der når ud over både Mercado og Chemnitz Larsen. Hermed muliggøres en fornuftens undvigelse af ansvar, idet Mercado via disse autoriteter usynliggør sig selv og regeringen som handlende og aktivt subjekt i afvisningen. Men fremmaningen af sund fornuft i form af afvisningen er ikke den eneste strategi, Mercado benytter sig af i sin sociale og politiske diskurs af undvigelse. Der er ligeledes en lang række inddragende affektive strategier på spil, heriblandt skam, som jeg vil fokusere på i det følgende afsnit.

Den inddragende og undvigende skam

Affektteori afviser klare skel mellem det indre og ydre og ser i stedet følelser som sociale. Følelser cirkulerer mellem mennesker som en økonomi, skriver Sara Ahmed (2004), og er intimt forbundne med strukturelle magtforhold (Kladakis

2012:32). Skam som affekt fanger individet på grænsen „mellem det sociale og individuelle“, fordi følelsen aktualiserer en bevidsthed om at blive set (reelt eller forestillet) „gennem andres øjne“ (Frederiksen 2012:7). Følelsen aktualiserer en bevidsthed om at falde uden for samfundets normer og moraliteter, om at træde eller at have trådt forkert (ibid.).

Mercados sociale og politiske diskurs gennem debatten inddrager en lang række affekter, der har lighed med denne forståelse af, hvad skam er, og hvad skam gør. Når Mercado og den danske stat bliver præsenteret for et krav om en officiel statslig undskyldning, udsættes regeringen og den danske nation for at blive set som og blive til en nation, der har begået overgreb mod børn og krænket deres rettigheder. Vi må huske på, at Chemnitz Larsen i sit beslutningsforslag på strategisk vis generaliserede disse krænkelser og overgreb til at være magtudøvelser, der blev begået mod grønlændere af danskere og den danske stat, og som stadig eksisterer i dag. Gennem forslaget træder Danmark og den danske stat altså frem som en nation, der burde undskylde for både fortidige overgreb og for følelsen og realiteten af en stadig asymmetrisk relation mellem landene. Det er det blik, som Mercado og den danske stat og nation bliver „set“ med. Det er den (interne) „Andens“ blik, som har potentialet til at udfordre de danske, hegemoniske forståelser af nationen og historien. Som respons til den (interne) „Andens“ blik mobiliserer Mercado på vegne af sig selv og den danske stat et stærkt følelsessprog. Historien er „ulykkelig“, den gør et „uudsletteligt indtryk“, gør hende ligefrem „ked af det“, og hun „beklager“. Den affektive anerkendelsesstrategi af skam virker her ved, at Mercado kan undvige, at hun selv og staten bliver til det, som blikket har potentialet til at gøre dem til: nogen, der har et nutidigt ansvar, en regering, stat og nation, der burde undskylde.

Bemærk, at Mercados anerkendelse af Chemnitz' position bevæger sig meget tæt på grænsen af en undskyldning dog uden at give den (Mercado „beklager“). Som Sara Ahmed argumenterer for, er „skam ikke nødvendigvis fremkaldt af en undskyldning, og ej heller kræver den en undskyldning“ (Ahmed 2004:120, min oversættelse). Skam kan fremstå som en erstatning for en undskyldning, og offentlige udtryk af skam kan i visse tilfælde være forsøg på en konvertering af skam til stolthed (ibid.). Når Mercado bruger ovenstående strategier af skam for at løse den krise, som beslutningsforslaget aktualiserer, enten følger eller følges de af positive ord og begreber om det nutidige forhold mellem Grønland og Danmark (ligeværd, respekt, samarbejde, en gennemgribende positiv udvikling osv.). Derudover følger eller følges de også af fremmaningen af en nærmest exceptionel udvikling i moral og viden, som denne relation og især Danmark har gennemgået. Ved at rammesætte de negative følelser af skam i positive, nationalstatslige fortællinger om progression og ligeværd aner vi, at følelsen af skam,

følelsen af at blive set af den interne „Anden“, vendes til et bevis for en positiv, nutidig progression. Vi (danskere) kan skamme os i dag, fordi relationen i dag er kendetegnet af ligeværd, respekt og samarbejde og af „gennemgribende positive udviklinger“.

Kønsforskeren Katrine Kladakis har argumenteret for, at skamstrategier over for grønlændere og Grønland i Danmark først og fremmest bruges til, at „danskere kan forsones sig med sig selv“ og deres egen koloniale historie (Kladakis 2012:38). Skam kan være en kilde til dansk national stolthed (op.cit.38-39), i kraft af at nutidige følelser af skam kan forstærke positive nationale selvforståelser af modernitet, progressivitet og inklusion gennem en dis-identifikation med overgreb begået i fortiden (op.cit.39; se også Ahmed 2004:119). Dansk skam, fortæller Kladakis, kan dermed have en „nationsopbyggende effekt“ (Kladakis 2012:39; se også Ahmed 2004:109). Skammen som kollektiv og social affekt tilbyder en horisontal og vertikal national identifikation, der kan binde danske individer og den danske nation sammen i skammen over den koloniale fortid (Kladakis 2012:38-39). Mercados kontinuerlige brug af „vi“ gennem debatten kan ses som en sådan invitation ind i et bestemt nutidigt følelsesfællesskab: Forson jer (grønlændere) med os (danskere) gennem vores gode (danske) skam over en fælles (skamfuld, men for længst overstået) fortid. For der er intet „vi“ i Mercados tale gennem debatten, når hun taler om dem, der muliggjorde eller udførte tvangsfjernelserne. „Gerninger“ blev begået uden aktivt subjekt, „historien“ er „ulykkelig“, „det“ blev udført med „gode intentioner“. Men der er intet „vi“, der binder disse usynlige aktører sammen med en nutidig nation eller et fællesskab. Identifikationsfladen virker dermed kun til at omfavne nutiden og virker som en invitation til positiv identifikation med danske, nationale (skamfulde) subjekter. Subjekter, der er bedre i dag, subjekter, som derfor (stolt) kan skamme sig i dag.

Som grønlandsforskeren og litteraten Kirsten Thisted har argumenteret for, er der en hårfin grænse mellem at forstå udvisningen af dansk skam som en affektiv unddragelse af ansvar og at kunne læse den som udtryk for netop ansvars-tagen (Thisted 2014:170). Som jeg vil vise i det følgende, opererer der sammen med skammen andre affektive inddragelser af skyld og uskyld i regeringens afvisning, som på lignende vis legitimerer afvisningen.

Om uskyldens undvigelse

Skamstrategierne beskrevet ovenfor resulterede ikke i en undskyldning (se Kladakis 2012:38-39), på trods af at Mercado via disse bevægede sig tæt på grænsen af en. For tvangsfjernelserne skete „med gode intentioner“, og ifølge Mercado kan man ikke dømme disse med nutidens „viden“ og „værdier“. I denne

rammesætning af, hvordan „Eksperimentet“ må og skal forstås, optegnes der en værdiladet og paradoksal konstellation af moral. Denne moral italesætter fortidens ulighed og overgreb og anerkender, at de er sket, men på en sådan måde, at nutiden alligevel ikke står i direkte relation til dem. Moralen af i dag muliggør en undvigelse af historisk og politisk relation til fortidens handlinger, således at der ikke kan undskyldes for dem, fordi de simpelthen er utænkelige i dag. Denne undvigelse muliggør en simultan renset for ansvar for både fortiden og nutiden, som jeg vil vise i det følgende.

Antropologen Miriam Ticktin argumenterer for, at „uskyldighed“ har gennemgået en række forandringer, så det i samtiden opererer udelukkende som et moralsk begreb (Ticktin 2017). I kategoriseringen af visse subjekter og handlinger som „uskyldige“ opstår der en form for politisk vakuum, et „renhedsrum“, der er forestillet fri for historier af ulighed, fri for struktur og politik (op.cit.582-83). Særligt interessant er det, når magthavere tilskriver sig selv en position af uskyld. Denne moralske kategori kan rense de magtfulde for ansvar for konsekvenserne af deres handlinger, selv når disse er skadelige (op.cit.583). Renhedsrummet udvides fra de (uskyldige), der bliver skadet gennem handlingerne, til at omfavne og konstituere dem, der har begået dem: Ens intentioner og de handlinger, man begår, er oprigtigt forestillet som frie for politik, struktur og historier af ulighed (ibid.).

Hvor Ticktin skriver i konteksten af samtidige humanitære interventioner og om, hvordan uskyld som moralsk, depolitiserende kategori opererer heri, er hendes begreb om renset for ansvar nyttigt i en fortolkning af de registre og bevægelser, der underbygger Mercados afvisning af beslutningsforslaget. Først kan vi ane, at Mercado søger at skabe en form for bagudvendt renhedsrum. Når de, der stod bag overgrebet, bliver gjort forståelige og sprogligt indtræder i debatten som aktører, er det på den præmis, at man må forstå, at den danske stat handlede med „gode intentioner“ – ikke for at skade, men for at hjælpe. Måske ligefrem af omsorg, måske endda af kærlighed. De ville børnene (og Grønland) det bedste. De, der muliggjorde tvangsfjernelsen, bliver af Mercado ført ind i et renhedsrum af gode intentioner og fritages i den bevægelse for et ansvar for de vidtrækkende historiske og samtidige konsekvenser, som daniseringens assimilationsprojekt har haft. Denne følelsesmæssige begrebsliggørelse af historien kan ikke adskilles fra, at det netop var børn, et af de mest mættede symboler på uskyldighed (Ticktin 2017:581), der var udsat for tvangsfjernelserne. De uskyldige børns uskyld overført til og påklædt fortidens aktører i en søgen efter en intern, dansk bearbejdning af den krise, som tvangsfjernelserne konfronterede Mercado og den tidligere regering med.

Fortællingen om moralsk progression laver her også en yderligere interessant affektiv inddragelse, som undsiger den samtidige stat og nation for ansvar.

„Ligeværd, respekt og samarbejde“, grundstenene i Rigsfællesskabet og den dansk-grønlandske relation, bliver brugt som en fremmaning af, at om end fortiden muligvis har indeholdt „ulykkelige“ elementer, består nutiden af en relation baseret på lighed og demokratisk ligeværdigt samarbejde. I denne vending sker der det, at den simultane anerkendelse og afvisning i sidste ende optegner en nutid fri for ansvar for historiske og samtidige strukturer af ulighed. Man kan anerkende fortidens „ulykkelige hændelser“, fordi „vi“ er anderledes i dag, men fordi „vi“ er så anderledes i dag, kan „vi“ netop ikke undskylde. Ved at kappe båndene mellem fortiden og nutiden på denne måde, skabes der gennem moraliteten af i dag en diskontinuitet mellem nutiden og fortiden („for længst overstået kolonitid“, „overgreb begået i fortiden“ osv.). At ingen nutidige asymmetrier eller uligheder italesættes direkte af Mercado, understøtter yderligere denne forståelse af en specifik god, en specifik ren nutid, fri for fortidens uret. Det er en undvigende anerkendelse, en anerkendelse, der opererer gennem sin egen paradoksale undsigelse af ansvar.

Jeg har i det ovenstående vist, hvorledes Mercado mobiliserede en række sociale og politiske diskurser og affektive inddragelser i sin regerings afvisning. Hvor den sunde fornuft simultant muliggjorde en undvigelse af ansvar og en stadfæstelse af statens magt, optegnede skam og uskyld som affektive strategier bestemte grænser for anerkendelse. Der er ingen undskyldning (se også Andersen 2014), men i stedet en „beklagelse“: en undvigende anerkendelse, en anerkendelse på visse betingelser. Såvel som at disse inddragelser lover en potentiel intern forsoning via den fælles identifikationsflade af skam og en undsigelse af ansvar via renhedsrummets rensende karakter, er der ligeledes grænsedragelser for, hvilke forskelle der kan anerkendes og accepteres inden for denne forståelsesverden af historien, nutiden og den dansk-grønlandske relation. Det er en undvigende anerkendelse, hvori den grønlandske position kan indtræde som forsonet offer gennem den danske skam og som én, der herigennem accepter den danske nations fortidige og nutidige uskyld. De forskelle i affektiv og social væren, der trådte frem gennem beslutningsforslaget, er forstummede og fraværende i Mercados form for anerkendelse. For disse har ingen plads i fremmaningen af den fortidige og nutidige relation, der udgår fra Mercado, ingen plads inden for en fortidig og nutidig relation af „ligeværd, respekt og samarbejde“. Den danske stat og nation af fornuft, skam og uskyld har intet ansvar for nuværende uligheder, og de krisefyldte elementer af forskel i affektiv og social væren må det nu være op til grønlænderne selv at drage omsorg for. Den danske politiske og kulturelle dominans over historien og relationen efterlades intakt, for strukturerne af asymmetri – fortidig og nutidig – er gjort stumme. Forskellens krisefyldte begivenhedspotentiale er gennem Mercados mobilisering af specifikke sociale og

politiske diskurser af fornuft, skam og uskyld søgt afdæmpet og kontrolleret. Tilbage står de hegemoniske narrativer og selvforståelser, som understøtter og legitimerer den danske dominans, uberørte. Forskellighedens potentialitet kan nu indtræde igen som grønlandernes eget ansvar for egen (kulturelle) forskellighed gennem denne form for senliberal, kulturel anerkendelse.

Men hvis afvisningen om at undskylde hermed kan forstås som en specifik strategi af undvigende senliberal kulturel anerkendelse, bliver disse grænsedragninger så brudt ved den nuværende statsminister Mette Frederiksens løfte om en undskyldning? Og hvilken krise søgte Frederiksen at løse i sommeren 2019 gennem sit løfte om en undskyldning? Det er dette spørgsmål, jeg i den sidste del af artiklen søger at nærme mig et svar på.

At love og udsætte

Da der i skrivende stund ikke foreligger en undskyldning for „Eksperimentet“, fokuserer jeg i det følgende på de måder, hvorpå Frederiksen forklarede sine årsager og bevæggrunde for at åbne for og tildele statslige undskyldninger. Undskyldningen og den form for senliberal, kulturel anerkendelse, jeg ser træde frem i det følgende, opererer i en anden kontekst end den tidligere regerings afvisning, som var baseret på Chemnitz Larsens beslutningsforslag. Jeg vil her argumentere for, at den statslige undskyldning for tvangsfjernelserne i Frederiksens løfte gør brug af andre sociale og politiske diskurser. Disse, vil jeg vise, mobiliseres for at søge en kontrol over en krise i velfærdsstatens legitimitet. Tvangsfjernelserne repræsenterer her en krisefyldt forskel, idet de udfordrer nationale narrativer om velfærdsstatens socialt udlignende idealer. Denne krise søger Frederiksen ligeledes kontrol over.

I sommeren 2019 lovede nuværende socialdemokratiske statsminister Mette Frederiksen en række officielle statslige undskyldninger, herunder også for tvangsfjernelserne. Frederiksen har gentagne gange siden 2016 offentligt udtalt, at hun agtede at give undskyldninger for statslige overgreb mod en række grupper i samfundet. Som beskrevet i introduktionen både til Godhavnsdrene og dem, der blev udsat for tvangsfjernelserne fra Grønland i 1951, men også til andre, der har „lidt overlast“ i statens varetægt (Arp 2019). I sin undskyldning til Godhavnsdrene i august 2019 udtalte Frederiksen, at denne var del af et skift i den danske stats håndtering af visse „mørke kapitler“ af historien:

Jeg vil åbne døren til de mørkeste kapitler i danmarkshistorien. Kaste lys på [sic]. For jeg ønsker en mere retfærdig og ny udvikling for Danmark. En udvikling med vægt på forståelse, anerkendelse og respekt (Frederiksen i Garby-Holm 2019).

Denne „mere retfærdige“ og nye „udvikling for Danmark“ præsenterer sig selv umiddelbart som en række brud med de sociale og politiske diskurser, jeg i det foregående har analyseret. I sin tale på Folkemødet i juni udtalte Frederiksen, at der er sket „alvorlige overgreb på børn i statens varetægt“ (Frederiksen i Garby-Holm 2019). Disse, udtaler hun, „er ikke sket i en fjern fortid“, men „i vores tid“. Læg mærke til Frederiksens brud med den tidligere regerings begrebsliggørelse af tid og progression, som virkede gennem sin undvigende anerkendelsesstrategi af skam og uskyld. Dette tydeliggøres yderligere ved Frederiksens forståelse og brug af ordet „ansvar“ i samme tale:

Nogen mener, at os, der er her i dag, ikke kan tage ansvar for dengang. De siger, det var en anden tid. Det er jo rigtigt. Men de forbrydelser, der blev begået mod børnene dengang, var også forbrydelser dengang. Og derfor kan samfundet ikke fralægge sig ansvar (ibid.).

Hvor „gode intentioner“ styrede fortidens statslige aktører i den tidligere regerings diskurs, er der hos Frederiksen tale om „forbrydelser“ – før og nu. Derfor må staten ifølge Frederiksen tage ansvar. Hun udtalte videre: „Det er aldrig børnenes skyld, det er altid de voksnes skyld“ (ibid.). Uskyld bliver her til skyld, og den implicite skams understrøm (mørkeste kapitler, forbrydelser, retfærdighed) er ikke forsonende i sig selv. Frederiksens billedsprog af lukkede døre og mørke understreger yderligere disse skift. Hvad der er søgt gemt og undvejet, skal nu frem i lyset og konfronteres. På trods af en række brud i de måder, hvorpå Frederiksen henter sin legitimitet og sit handlerum gennem disse sociale og politiske diskurser, er det relevant at se nærmere på, hvordan hun begrebsliggør og fremmaner staten.

Da Frederiksen bebudede de kommende statslige undskyldninger i juni på Folkemødet, udtalte hun, at hun ville „sige ja til de grønlandske børn, der blev udsat for at blive tvunget til at være danske“ (Frederiksen i Ingvorsen et al. 2019). Hun udtalte videre, at dette ville blive hendes første handling som statsminister. Undskyldningen til „børnene“ skulle ske på „vegne af vores fortid, vores nutid og vores fremtid“, og hun ville give den „på vegne af os alle sammen“ (ibid.). Frederiksens brug af „børn“ til at betegne de voksne grønlandere, som gentagne gange har krævet en undskyldning, har først og fremmest en slående lighed med de paternalistiske relationskæder, der ofte mobiliseres i danske, dominerende narrativer om den „humane“ kolonitid (se Loftsdottir 2013; Rud 2017:131; Thisted 2018). Samfundets ansvar for fortidens uret, om end det retmæssigt tilskrives Danmark, bevæger sig på flere måder på grænsen af en (kolonial) paternalisme, hvori den moderne, danske (velfærds)stat og nation må værne om sine (grønlandske) „børn“.

Frederiksens imperativ om, at en undskyldning må ske på vegne af fortiden, nutiden og fremtiden, kan forstås som et udtryk for, at hun ønsker at bryde de isolationer i tid og rum, som den tidligere regerings afvisning beroede på. Hun kalder den danske nation ind („på vegne af os alle sammen“) til at tage del i dette ansvar. Ansvarret virker hermed nationsopbyggende på samme måde som skammens affektive strategi. Denne „nye udvikling“ for nationen karakteriseret af ansvar, retfærdighed, „forståelse, anerkendelse og respekt“ er dermed ikke helt ny i de identifikationsflader, den tilbyder. For i denne „nye“ udvikling kan danske subjekter og den danske nation indtræde i en relationskæde af en ansvarstagende (moder)nation, der undskylder, og som tager ansvar. „Forbrydelser“ skal sones, og det „humane“ ansigt af den danske nation genoprettes ved at bryde den ansvarsfralæggelse for fortidens uret, som blandt andet den tidligere regering praktiserede. Tvangsfjernelserne og daniseringens imperativ og tvang repræsenterer i denne forståelse et punkt i Danmarks historie, hvor (de socialdemokratiske) idealer om samfundsmæssig og social lighed og ligestilling snarere end at udligne sociale uligheder faktisk forstærkede dem.

Krisen af forskellighed, som træder frem, ser jeg hermed som en krise i en række nationale og velfærdsstatslige idealer: idealerne om lighed og ligestilling, om velfærdsstatens socialdemokratiske udlignende ideal. Daniseringen og tvangsfjernelserne og de kontinuerlige krav om anerkendelse for dem præsenterer en krise i disse idealfremstillinger af nationen: en negation af den danske nations selvfortælling, fortidig og nutidig. Denne længere, dvælende krise må for Frederiksen forløses, da den markerer de ulighedsskabende strukturer af velfærdsstatslig ekspansion og fortidige og nutidige asymmetrier i den dansk-grønlandske relation. Den nationsopbyggende fremkaldelse af ansvar og retfærdighed, af en særlig progressiv og moderne (moder)nation, kan således blive stadfæstet ved en undskyldning. Den form for senliberal, kulturel anerkendelse, jeg ser træde frem gennem løftet om en undskyldning, opererer ved, at anerkendelse for fortidens uret og overgreb ikke i sidste ende udfordrer de nationalstatslige positive, selvbilleder og narrativer. Betydningsrummene for ansvar, skyld og skam er rekonfigureret. Men de sociale og politiske diskurser virker fortsat som en impuls af kontrol over den krisefyldte forskellighed, som tvangsfjernelserne repræsenterer for Frederiksen.

På baggrund af en række lignende udmeldinger som dem, Mette Frederiksen gav på Folkemødet og i tiden efter, var der en forventning om, at hun samtidig med sin undskyldning til Godhavnsgangene i august 2019 ville undskylde til de tilbageværende seks personer, der som børn blev tvangsfjernet i 1951. Som beskrevet i min indledning blev denne forventning gjort til skamme allerede i starten af juli. Regeringen ville igangsætte et udredningsarbejde, der skulle færdiggøres,

før en undskyldning ville kunne gives. Senere i juli under et pressemøde i Nuuk afholdt af Frederiksen og selvstyreformanden Kielsen offentliggjorde statslederne, at de på trods af regeringsskiftet fortsat agtede at nedsætte den historiske kommission, som Kielsen og Løkke Rasmussen tidligere på året havde aftalt (Ritzau 2019). Frederiksen udtalte her, at på baggrund af et ønske fra Naalakkersuisut måtte en undskyldning vente, til kommissionens redegørelse var færdig. Efter pressemødet udtalte Kielsen, at Frederiksens løfte om en undskyldning var prisværdig, men: „Vi foretrækker at vide, hvad undersøgelsen finder frem til“ (Kielsen i Sørensen 2019).

Dette enige „vi“ var der dog delte meninger om. En lang række kritikker af udsættelsen florerede i grønlandske og danske medier i dagene efter, hvor især de nulevende personer, der som børn var udsat for tvangsfjernelse, kom til orde. Kritikken lød, at fordi tvangsfjernelserne er så veldokumenteret i bøger, afhandlinger, film og dokumentarer, er kommissionens historiske udredning overflødig (ibid.). Desuden, lød argumentet, havde Frederiksen jo allerede lovet en undskyldning. Så hvorfor vente? Senere i august blev arbejdet med redegørelsen påbegyndt, og den er fortsat planlagt afsluttet i juni 2020. „Det kan næsten ikke gå hurtigt nok,“ udtalte Frederiksen, som stadig fastholdt sit løfte om en undskyldning i fremtiden (Turnowsky 2019).

I det første tilfælde af udsættelsen, hvor regeringen selv bebuder et historisk udredningsarbejde, kan udsættelsen forstås som de processer af af- og udgrænsning, som opererer gennem senliberal kulturel anerkendelse (Povinelli 2011:50). Det vil sige som opstillingen af visse præmisser for præcis, hvad og hvem der kan og skal anerkendes gennem en undskyldning, og en yderligere søgen efter kontrol over forskellighedens begivenhedspotentiale. I det andet tilfælde, hvor Frederiksen trækker sit løfte tilbage på baggrund af et ønske fra den grønlandske stat, er det interessant, hvorledes Kielsen selv er fortaler. Dette åbner for en lang række yderligere spørgsmål, som dog er uden for denne artikels mulighed at behandle nærmere.

Forskellighedens krisefyldte begivenhedspotentiale er dermed ikke forløst (endnu) for Frederiksen. Alligevel opererer mekanismer af senliberal kulturel anerkendelse i de sociale og politiske diskurser, som Frederiksen gør brug af i sine løfter og udsættelser. Sproget for anerkendelse er rekonfigureret, men forskellens konfliktfyldte begivenhedspotentiale søges stadig indfanget. Narrativerne om humanitet, progression og modernitet efterlades intakte, endog forstærkede, i og via denne rekonfiguration. Spørgsmålet for fremtiden er dermed, hvilke relationer og grænser Frederiksens „forståelse, anerkendelse og respekt“ optegner i dette terræn af senliberal, kulturel anerkendelse, der her træder frem.

Konklusion

I denne artikel har jeg behandlet spørgsmålet om, hvad der sker, når krav om anerkendelse af og undskyldning for historiske og samtidige asymmetrier mellem Grønland og Danmark indtræder i danske, officielle statslige diskurser. Jeg har vist, at når undskyldninger indtræder heri, mobiliserer repræsentanter for staten specifikke former for senliberal kulturel anerkendelse. Disse anerkendelsesformer er karakteriseret af et behov for kontrol over forskellighed, som kommer til udtryk i både den tidligere regerings og Frederikssens sociale og politiske diskurser. Jeg har argumenteret for, at dette behov for kontrol er intimt forbundet med bibeholdelsen af kulturel og politisk dominans. Dette ambivalente behov, i sin placering mellem stolthed og skam, nødvendiggør en række ideologiske arbejder for at forløses og legitimeres.

Jeg har argumenteret for, at det krav om undskyldning, som Aaja Chemnitz Larsen i februar 2019 fremsatte, må forstås som et bredere krav om anerkendelse for fortid og fortsat asymmetri i den dansk-grønlandske relation. Dette krav forstår jeg som repræsentant for en forskellighed fra de dominerende danske nationale narrativer om en særlig god og barmhjertig (moder)nation – om end en nation med en skamfuld fortid. Jeg har redegjort for, hvordan fornuft samt affektive strategier af skam og uskyld opererede i den tidligere regerings afvisning af at undskylde. Disse afvisninger, argumenterede jeg for, kan forstås som en søgen efter forløsning af en række kriser i Danmarks egen nationale selvforståelse. Man kan indvende, at den tidligere regerings afvisning af en undskyldning lige såvel handlede om en frygt for efterfølgende erstatningskrav. En sådan indsigelse ændrer ikke ved, at den tidligere regering gennem en række retorikker og diskurser præsenterede en specifik, undvigende form for anerkendelse. Denne undvigende anerkendelse, argumenterede jeg for, optegnede specifikke grænser for anerkendelse og gav særlige invitationer ind i (nationale) følelsesfællesskaber og identifikationsflader. Heri kunne den grønlandske position indtræde som forsonet offer og som én, der selv måtte være ansvarlig for den forskellighed, oplevelsen af fortsat asymmetri repræsenterede.

I den næste del af min analyse skiftede jeg fokus til, hvad der virkede som et umiddelbart skift i statens måde at anerkende og erkende nutiden og sin koloniale fortid på. Dette var nuværende socialdemokratiske statsminister Mette Frederikssens løfte om en undskyldning. Ved at analysere de fremmaninger af nationen, som opererede gennem Frederikssens sociale og politiske diskurser, argumenterede jeg for, at de grundlæggende dominerende narrativer og selvforståelser knyttet til Danmark som en særlig god, særlig progressiv og moderne (national)stat ikke har forandret sig. Jeg viste, hvordan man kunne forstå daniseringen og tvangsfjernelserne som del af en større krise i legitimitet for den danske

stat, som Frederiksen søgte at kontrollere. I sidste del af min analyse berørte jeg kort Frederiksens udsættelse af en undskyldning. Udsættelsens uafsluttede karakter åbner for flere spørgsmål og spændingsfelter, end jeg kan behandle i denne artikel. Men jeg har vist, at der opstår en række processer, der antyder udgrænsninger af, hvilke forskelle der kan få lov til at fortsætte i fremtiden.

Jeg har i denne artikel optegnet visse dele af det terræn, som senliberal, kulturel anerkendelse kan indtage, når en problem- og krisefyldt forskel bliver til en begivenhed i den dansk-grønlandske relation. Dette er nødvendigvis et ufærdigt billede, ikke mindst fordi jeg kun implicit har behandlet spørgsmålet om, hvilken rolle territorialitet spiller i disse grænsedragninger af senliberal anerkendelse. Et fortsat dansk ønske om et territorialt greb om Grønland er et presserende politisk spørgsmål. Denne artikel viser blandt andet, hvordan der i et greb efter kontrol over forskelle, mobiliseres en række sociale og politiske diskurser af den danske stat. Jeg har vist, hvordan disse kan forstås som specifikke former for senliberal, kulturel anerkendelse, og hvor bevægelserne undvigelse, løfte og udsættelse(r) alle er interne elementer i de former af senliberal kulturel anerkendelse, jeg har behandlet. Spørgsmålet om, hvilke andre forskelle og begivenhedspotentialer der vil og får lov til at fortsætte i denne relation – eller som må udsættes helt, må fremtiden og den potentielle undskyldnings grænsedragelser vise.

Litteratur

- Abu El-Haj, Nadia
2001 Facts on the Ground, Archaeological Practice and Territorial Self-fashioning in Israeli Society. Chicago: University of Chicago Press.
- Ahmed, Sara
2004 The Cultural Politics of Emotion. Edinburgh University Press. ProQuest Ebook Central. <http://ebookcentral.proquest.com/lib/kbdk/detail.action?docID=1767554>. Læst 27.11.2019.
- Andersen, Astrid Nonbo
2014 Ingen undskyldning. København: Gyldendal.^[1]
- Arp, Andreas
2019 Frederiksen tager initiativ til officiel undskyldning til Godhavnsdrene. Altinget 3. juli. <https://www.altinget.dk/artikel/frederiksen-tager-initiativ-til-officiel-undskyldning-til-godhavnsdrene>. Læst 27.11.2019.
- Folketinget
2019a Forslag til folketingsbeslutning om at give en officiel undskyldning til de 22 grønlandske børn, der var en del af grønlandseksperimentet i 1951. B-93 af 08-02-2019. <https://www.ft.dk/samling/20181/beslutningsforslag/B93/tidsplan.htm>. Læst 27.11.2019.
- 2019b Forslag til folketingsbeslutning om at give en officiel undskyldning til de 22 grønlandske børn, der var en del af grønlandseksperimentet i 1951. B-93 af 26-04-2019. <https://www.ft.dk/samling/20181/beslutningsforslag/B93/BEH1-89/forhandling.htm>. Læst 27.11.2019.

- Brimnes, Niels
2012 Danmark i postkolonialismens vridemaskine. I: L. Jensen (red.): Danmark. Rigsfællesskab, tropekolonier og den postkoloniale arv. Side 183-93. København: Hans Reitzels Forlag.
- Bryld, Tine
1997 I den bedste mening. København: Gyldendal
- Coulthard, Glen
2017 Indigenous Peoples and the Politics of Recognition. In: F. Négron-Muntaner (ed.): Sovereign Acts. Contesting Colonialism Across Indigenous Nations and Latin America. Pp. 82-106. Tucson: University of Arizona Press.
- Dalsheim, Joyce
2004 Settler Nationalism, Collective Memories of Violence and the "Uncanny Other". Social Identities 10(2):151-70. DOI: 10.1080/1350463042000227335.
- Frederiksen, Mons Bissenbakker
2012 Styr dine følelser! En affektiv vending. I: M.B. Frederiksen & M.N. Petersen (red.): I affekt. Skam, frygt og jubel som analysestrategi. Side 31-43. København: Center for Kønsforskning.
- Gad, Ulrik Pram
2008 Når mor-barn-relationen bliver teenager. Kompatible rigsfællesskabsbilleder som (dis)integrationsteori. Politica 2:111-33.
- Güllow, Hans Christian
2017 Grønland. Den arktiske koloni. København: Gads Forlag.
- Heinrich, Jens
2014 Forsoningskommissionen og fortiden som koloni. Baggrund. <http://baggrund.com/forsoningskommissionen-og-fortiden-som-koloni/>. Læst 27.11.2019.
- Ingvorsen, Emil Søndergård, Emil Winckler & Rikke Gjør Mansø
2019 Mette Frederiksen lover undskyldning til Godhavnsdrene. Danmarks Radio 14. juni. <https://www.dr.dk/nyheder/politik/mette-frederiksen-lover-undskyldning-til-godhavnsdrene>. Læst 27.11.2019.
- Jensen, Lars
2015 Greenland, Arctic Orientalism and the Search for Definitions of a Contemporary Postcolonial Geography. KULT. Postkolonial Temaserie 12:139-53.
- Kladakis, Katrine
2012 Grønlandsk skam – dansk skam. Skammens strategier i danske fremstillinger af Grønland. I: M.B. Frederiksen & M.N. Petersen (red.): I affekt. Skam, frygt og jubel som analysestrategi. Side 31-43. København: Center for Kønsforskning.
- Loftsdóttir, Kristín
2012 Iceland Perceived. Nordic, European or a Colonial Other? In: L-A. Körber & E. Volquardsen (eds): The Postcolonial North Atlantic. Iceland, Greenland and the Faroe Islands. Pp. 67-82. Berlin: Nordeuropa-Institut der Humboldt-Universität.
- Marquardt, Ole
1998 Lønarbejdere som overklasse. Om den grønlandske arbejderklasse i 1800-tallet. Arbejderhistorie 2:1-14.
- Olwig, Karen Fog
2003 Narrating Deglobalization. Danish Perceptions of a Lost Empire. Global Networks 3(3):207-22. DOI: 10.1111/1471-0374.00058.

- Povinelli, Elizabeth
2011 Economies of Abandonment. London: Duke University Press.
- Priebe, Janina
2017 From Siam to Greenland. Danish Economic Imperialism at the Turn of the Twentieth Century. *Journal of World History* 27(4):619-40. DOI: 10.1353/jwh.2016.0129.
- Rud, Søren
2013 Erobringen af Grønland. Opdagelsesrejser, etnologi og forstanderskab i attenhundredetallet. *Historisk Tidsskrift* 106(2):488-502.
2017 Colonialism in Greenland. Tradition, Governance and Legacy. Cambridge: Palgrave Macmillan. DOI: 10.1007/978-3-319-46158-8.
- Sørensen, Helle Nørrelund
2019 Mette Frederiksen undskylder til danske børnehjemsbørn. 22 grønlandske børn må vente. Kalaallit Nunaata Radio, KNR, 9. juli. <https://knr.gl/da/nyheder/mette-frederiksen-undskylder-til-danske-børnehjemsbørn-22-grønlandske-børn-må-vente>. Læst 27.11.2019.
- Thiesen, Helene
2011 For flid og god opførel. Nuuk: Milik Publishing. ¹¹_{SEP}
- Thisted, Kirsten
2003 Danske Grønlandsfiktioner. Om billedet af Grønland i dansk litteratur. *KOSMORAMA. Tidsskrift for filmkunst og filmkultur* 232:32-67.
2008 Hvor Dannebrog engang har vajet i mer end 200 Aar. Banal nationalisme, narrative skabeloner og postkolonial melankoli i skildringen af de danske tropekolonier. *Tranquebar Initiativets Skriftserie 2*. København: Nationalmuseet.
2014 Kolonialisme og forsoning. Dansk-grønlandske relationer i en selvstyretid. *Tidsskriftet Grønland* 2(62):161-72.
2015 Imperiets genfærd. Profeterne i Evighedsfjorden og den dansk-grønlandske historieskrivning. *Nordlit* 35:105-21. DOI: 10.7557/13.3428.
2018 En gift i blodet. Følelsesøkonomier i de dansk-grønlandske relationer. *Kultur og Klasse* 125:171-94. DOI: <http://dx.doi.org/10.7146/kok.v46i125.105544>.
- Ticktin, Miriam
2017 A World Without Innocence. *American Ethnologist* 44(4):577-90. DOI: 10.1111/amet.12558.
- Turnowsky, Walter
2019 Mettes løfte: Der kommer en undskyldning til eksperimentbørnene. *Sermitsiaq.ag* 19. august. <https://sermitsiaq.ag/node/215494>. Læst 27.11.2019.
- Veracini, Lorenzo
2011 Introducing Settler Colonial Studies. *Settler Colonial Studies* 1:1-12.
- Wolfe, Patrick
2006 Settler Colonialism and the Elimination of the Native. *Journal of Genocide Research*, 8(4):387-409. DOI: 10.1080/14623520601056240.